

13e jaargang
nummer 10
december 1977

DAAD
EN
GEDACHTE

**orgaan gewijd aan de problemen
van de zelfstandige arbeidersstrijd**

+++++
+ Bij elke bijzondere handeling +
+ gaat het denken aan het doen +
+ vooraf. Bij het handelen van +
+ klassen of massa's blijkt de +
+ betekenis van het handelen +
+ pas achteraf. Hier gaat de +
+ daad vooraf aan het begrip. +
+++++

Th. Maassen

DAAD EN GEDACHTE

ORGAAN GEWIJD AAN DE PROBLEMEN
VAN DE ZELFSTANDIGE ARBEIDERSSTRIJD

Geen vaste abonnementsprijs

De uitgave zal worden bekostigd uit *vrijwillige bijdragen*

Red. en adm.: Schouw 48-11, Lelystad
Postgiro 307695

M Y T H E N Z I J N N U E E N M A A L

B I J Z O N D E R T A A I

Historische mythen blijken een bijzonder taai leven te hebben. De mythe dat er in oktober 1917 in Rusland een proletarische revolutie uitbrak, vormt daarop geen uitzondering. Zestig jaar na datum wordt zij nog altijd verkondigd, niet slechts door de machthebbers in het Kremlin, maar al evenzeer door lieden die zichzelf voor kritische waarnemers van de Russische ontwikkelingen houden. Daartoe behoren zij, die de zogenaamde "Internationale Kommunistische Stroming" (I.K.S.) vormen.

Met Moskou en met de zich daarmee verwant voelende partijen hebben zij niets te maken en ook van de trozskisten distantiëren zij zich zeer nadrukkelijk. De in Rusland regerende klik beschouwen zij - terecht - niet als de vertegenwoordiging van de Russische arbeidersklasse. De trozskistische opvatting, dat de zogenaamde "Sowjetunie" ondanks alles tóch een arbeidersstaat zou zijn, wijzen zij vierkant af. Rusland, zo zeggen zij, is géén arbeidersstaat en in Rusland is er geen sprake van zoiets als "het socialisme". "De Russische revolutie", zo verklaren zij in een door hen verspreid stenciltje, "heeft de arbeidersklasse geen enkele materiële verworvenheid achtergelaten". Niettemin, zo laten zij hierop volgen, dient men te begrijpen, dat de Russische revolutie wel degelijk een proletarische revolutie was, te weten: een proletarische revolutie die "ontaard" is.

Het stenciltje keert zich tegen diegenen, die - ofschoon zij "ongetwijfeld tot het kamp van de arbeidersklasse behoren" - "uit teleurstelling over de mislukte Russische revolutie ertoe gekomen zijn het proletarisch karakter van oktober 1917 te loochenen". Hun wijzen de samenstellers van het bewuste pamflet erop, dat "de proletarische revolutie geen mechanisch proces is dat zich buiten het bewustzijn om ontwikkelt uit de historische noodzakelijkheid van het socialisme."

Zelden hebben zo weinig woorden zo veel getuigenis afgelegd van zoveel misverstand en zoveel wanbegrip omtrent andermans zienswijze. De Internationale Kommunistische Stroming zet de dingen op hun kop. Zij aan wier adres de hier geciteerde woorden zijn gericht, zijn niet teleurge-

steld en beschouwen de Russische revolutie niet als mislukt. Evenmin vatten zij de proletarische omwenteling als een mechanisch proces op. Een dergelijke bewering is volslagen ongerijmd en wel dusdanig ongerijmd, dat de ongerijmdheid ervan onmiddellijk in het oog springt.

Immers: hoe kan iemand, die de Russische revolutie *niet* voor een proletarische revolutie houdt, teleurgesteld zijn over het feit dat zij het aanzien heeft geschonken aan staatskapitalistische verhoudingen en een vanzelfsprekend gepaard gaande onderdrukking van het Russische proletariaat? Van teleurstelling kan slechts dan sprake zijn indien men de Russische revolutie *wél* voor een proletarische houdt.

Men moet, zegt de I.K.S., lessen trekken uit de met bloed geschreven geschiedenis der Russische omwenteling. De I.K.S. voegt eraan toe, dat het gaat om belangrijke lessen voor wat betreft de verhouding tussen de in Rusland gevormde arbeidersraden, de staat van de "overgangperiode" en de partij "van de arbeidersklasse", lessen die onder meer kunnen worden getrokken uit het feit, dat de opstand in Kroonstad door de "arbeiders"-staat - (de I.K.S. plaatst *hier* zelf de aanhalingstekens) met de bolsjewiki aan het hoofd werd neergeslagen.

Inderdaad, uit de opstand in Kroonstad en uit de houding van de bolsjewistische partij ten opzichte van de raden kunnen belangrijke gevolgtrekkingen worden gemaakt. Maar het valt niet moeilijk te bewijzen, dat de I.K.S. daar allerminst aan toe is. Integendeel.

In de eerste plaats: waarom spreekt de I.K.S. van "de staat van de overgangperiode"? Dit kan alleen maar betekenen dat zij een "overgangperiode" meent waar te nemen. Bedoelt zij daarmee een "overgangperiode" tussen "kapitalisme" en "socialisme"? Zo ja, dat herinneren wij er aan, dat er, ook naar het oordeel van de I.K.S., in Rusland geen socialisme is. Wie dat inziet zal moeten erkennen, dat er op zijn hoogst sprake is van een periode die men voor een overgang naar het socialisme *heeft gehouden*. Maar is dat een reden om dergelijke historische vergissingen maar klakkeloos te blijven herhalen? De Franse jakobijnen, die - zoals bekend - de wegbereiders der burgerlijke samenleving waren, hielden hun regiem voor de overgangperiode naar het rijk van vrijheid, gelijkheid en broederschap. Maar wie is nog het slachtoffer van hun dwalingen, nadat eenmaal zonneklaar gebleken was, dat in de kapitalistische maatschappij de vrijheid slechts door de heersende klasse der bourgeoisie genoten werd en dat *en* de gelijkheid *en* de broederschap er *ver* te zoeken waren?

Het voorbeeld, zal de I.K.S. opmerken, deugt niet. Want de dwalingen der revolutionairen ten spijt, *was* de Franse omwenteling een overgangperiode, de overgangperiode namelijk tussen het feodale absolutisme en het kapitalisme. Daar valt niets tegen in te brengen. Maar wij hebben ons voorbeeld dan ook enkel maar van stal gehaald om tegen de dwaling van een overgangperiode naar het *socialisme* te protesteren. Wij hebben er niet in het minst bezwaar tegen om de beginfase der Russische revolutie als een overgangperiode te karakteriseren. Het *was* er een en wel: een overgangperiode van het feodalisme naar het (staats)kapitalisme. Het was met andere woorden een soortgelijke overgangperiode als de Franse revolutie. Maar dat is nu juist hetgeen door de I.K.S. wordt tegengesproken. De Russische revolutie, zo immers beweert zij, was geen burgerlijke maar een proletarische. Wie haar als zodanig opvat, moet ook aan het woord overgangperiode een andere betekenis hechten dan wij in dit verband doen.

De ellende waarin wij hier verzeild zijn geraakt, *schijnt* deze te we-

zen, dat wij willen twisten over de betekenis van het woord "overgangspriode". Toegegeven: wij houden het voor volslagen verkeerd, dat de I.K.S. dit begrip maar klakkeloos bezigt zonder nader te omschrijven waarom het eigenlijk gaat. Van wát naar wát werd er eigenlijk overgegaan? Dat is de kwestie. Er zit méér aan vast dan men op het eerste gezicht zou denken.

Wij zeggen: in 1917 maakte Rusland een overgang door van het feodalisme naar het kapitalisme. Om die reden definiëren wij de Russische Revolutie als een burgerlijke.

De I.K.S. doet dat niet. Zij erkent weliswaar, dat in Rusland het socialisme niet werd verwezenlijkt, maar zij beschouwt niettemin dat wat zich in 1917 in Rusland voltrok zeer zeker als een proletarische omwenteling. Dat kan slechts betekenen, dat zij het karakter van een omwenteling niet afleidt uit de maatschappijverhoudingen die zij tot stand brengt, maar een totaal andere maatstaf hanteert. In dat geval zijn er twee mogelijkheden: óf zij houdt de Russische revolutie van 1917 voor een proletarische omdat niet weinig direkt daarbij betrokkenen in de mening verkeerden dat zij zich temidden van een dergelijke omwenteling bevonden, óf wel zij huldigt deze zienswijze vanwege de omstandigheid, dat het getalsmatig kleine, maar krachtig optredende Russische proletariaat er zo'n belangrijke rol in heeft gespeeld.

Zouden wij met de eerste mogelijkheid te maken hebben, dan moet worden vastgesteld, dat de I.K.S. in het kielzog vaart van al die ideologische en uitermate naïeve geschiedschrijvers, die iedere periode in de geschiedenis zó beoordelen als de tijdgenoten het hebben gedaan.

Gaat het om de tweede mogelijkheid, dan merken we op, dat het tot de zonderlingste konsekwenties voert, een revolutie proletarisch te noemen enkel en alleen omdat het proletariaat daarin in de voorste gelederen vecht. Wil men die maatstaf aanleggen, dan zou ook de vroeg-burgerlijke revolutie in de Nederlanden een proletarische revolutie moeten worden genoemd, want het waren de wevers en spinners uit de laken- en wolnijverheid van het 16e-eeuwse Vlaanderen die er de stoot toe gaven. Wil men aldus redeneren, dan zou men ook aan de grote Franse revolutie van 1789 wellicht een proletarisch karakter moeten toeschrijven, want de vrouwen die naar Versailles trokken waren proletarische vrouwen, "het volk" dat de vergaderzaal van de constituanten binnendrong of op de publieke tribunes het hoofd der gehate aristokraten eiste, bestond, zij het niet uit moderne industrie-arbeiders, uit proletariërs. En zeker zou men dan de Franse revolutie van 1848, waarin het proletariaat de beroemde junislag tegen generaal Cavaignac leverde en de straten van Parijs rood werden gekleurd door het arbeidersbloed als een proletarische omwenteling moeten opvatten.

Laten we wvvel wezen: in *iedere* burgerlijke revolutie heeft het proletariaat in de voorste gelederen gevochten. Het is nog nooit iemand ingevallen om *deswege* die revoluties niet als burgerlijke revoluties te verstaan, of om degenen die deze karakteristiek hanteerden om het wezenlijke proces van de omwenteling begrijpelijk te maken "teleurstelling" in de schoenen te schuiven.

De lessen van de Russische revolutie, zegt de I.K.S., zijn met bloed geschreven. Ja, en dat zijn de lessen van alle revoluties. En in alle revoluties was het arbeidersbloed dat werd vergoten, want in alle revoluties - we bedoelen in alle revoluties der moderne geschiedenis - hebben de arbeiders de kastanjes uit het vuur gehaald en zijn zij, nadat zij eerst als stoottroep der revolutie waren opgetreden, vervolgens met bebloede koppen

weer onder het juk gebracht van die klasse, wier maatschappelijke heerschappij door de omwenteling werd gegrondvest. In het Rusland van 1917 en de daarop volgende jaren is het niet anders gegaan.

Maar in Rusland hebben de arbeiders "sowjets" gevormd, de raden, die wat hun organisatievorm betreft toch zeker als typische organen van de arbeidersklasse moeten worden verstaan? Dat is onbewustbaar. Maar zijn die arbeidersraden, door het blote feit *dat* zij ontstonden ook de organen die voor de ontwikkeling der Russische revolutie kenmerkend zijn geweest? Het tegendeel is waar. De arbeidersraden zijn kenmerkend voor de wijze waarop een in beweging komende arbeidersklasse háár macht poogt te organiseren. Maar wat de Russische revolutie kenmerkt is dit, dat die arbeidersraden praktisch meteen al krachteloos werden gemaakt, en wel zo grondig krachteloos, dat zij in feite ophielden het karakter van arbeidersraden te behouden. Wat bleef was slechts de *naam*. Dat gebeurde niet aan het einde en zelfs niet middenin de overgangsperiode, nee, het gebeurde terstond. De aanzet tot een ontkrachting der sowjets werd al in de laatste maanden van het jaar 1917 gemaakt, vroeg in 1918, op de grens van winter en voorjaar was hun lot bezegeld, zoals in de Franse februarirevolutie van 1848 ook al héél spoedig het lot van de proletarische "ateliers" bezegeld werd.

En door wie of door wat werd het lot van de Russische raden bezegeld? Door de bolsjewiki en hun partij. En wie sloeg de staking van de Russische arbeiders in februari 1921, wie de opstand in Kroonstad van maart 1921 met geweld van wapenen neer? Juist de bolsjewistische partij. En wie deze feiten nauwkeurig in het oog houdt, die vraagt zich met verwondering af, wat voor de I.K.S. de reden mag zijn om deze partij, de partij van de arbeidersklasse te noemen. Want die term schrijft de I.K.S. *zonder* aanhalingstekens.

Het valt niet tegen te spreken: er kunnen uit de Russische revolutie vele en belangrijke lessen worden getrokken. Vooropgesteld dan dat men bereid is de dingen bij hun naam te noemen en *niet* bereid is zich over te geven aan wensdromen en illusies. Want dat is, wat de I.K.S. doet, terwijl zij daarbij tegelijkertijd degenen die géén wensdromen willen koesteren een "teleurstelling" toeschrijft waarvan geen sprake is. Is het "teleurstelling" wanneer Marx in 1848 schrijft, dat de verwoede strijd tussen de Parijse arbeiders en Cavaignac de klassentegenstellingen der burgerlijke maatschappij heeft blootgelegd? Zo niet, waarom noemt de I.K.S. het dan *wél* teleurstelling indien wij konstateren, dat het optreden der bolsjewistische partij tegen de sowjets, tegen de arbeiders van Petrograd en tegen de sowjet van Kroonstad de klassentegenstellingen van het bolsjewistische Rusland blootlegt?

Of meent de I.K.S. soms in volle ernst, dat er van klassentegenstellingen *toen* geen sprake was en dat die pas later zijn ontstaan, toen de Russische revolutie zogenaamd "ontaarde"? Als dat zo is, dan komt het er op neer, dat de I.K.S. de klassentegenstellingen in het huidige Rusland verklaart uit het arbeidersvijandige optreden der bolsjewiki, inplaats van hun arbeidersvijandig optreden te verklaren uit de klassentegenstellingen.

De I.K.S. schrijft in het stenciltje dat de aanleiding heeft gevormd voor deze beschouwingen, dat Lenin uit de Parijse Commune van 1871 lessen heeft getrokken voor de proletarische revolutie. Wij antwoorden: zo lijkt het. Zo lijkt het wanneer men zijn geschrift "Staat en revolutie" onnauwkeurig leest, of liever gezegd: leest met de wensvoorstelling in zijn hoofd dat Lenin een exponent van de proletarische omwenteling zou zijn. Maar Le-

nin, die zichzelf op goede gronden een jakobijn noemde - en die door Sinowjef niet zonder goede grond met een figuur als Marat werd vergeleken - is in "Staat en revolutie" niet écht afgeweken van het standpunt dat hij immer huldigde, te weten het standpunt dat *de partij* de revolutie moest maken. Hij zag in de sowjets geen organen van de proletarische macht, geen organen die de produktiemiddelen zouden moeten beheren. Hij beschouwde ze als strijdorganisaties die bepaalde doeleinden moesten verwezenlijken, en wel doeleinden, die door de partij werden vastgesteld en geformuleerd.

Volgens Lenin waren de arbeiders zonder de partij tot niets in staat. Dat is het abc van zijn politieke wijsheid van het moment af, dat hij in zijn geschrift "Wat te doen?" de noodzaak van een "voorhoede" trachtte aan te tonen, omdat de arbeiders slechts "een vakbewegingsbewustzijn" konden ontwikkelen en het "revolutionaire bewustzijn" hen "van buiten af" (door niet-arbeiders) moest worden bijgebracht.

Als men nu, zoals de I.K.S., van de lessen der Russische revolutie spreken wil, dan moet worden vastgesteld, dat de belangrijkste les die zij ons geleerd heeft deze is, dat deze "voorhoede"-theorie van Lenin op geen enkel punt bleek te kloppen. De partij, die volgens deze theorie de "voorhoede" zou hebben moeten zijn, bleek in werkelijkheid, toen de omwenteling eenmaal een feit was, in de "achterhoede" te marcheren en achter de gebeurtenissen aan te lopen. Niet de leuzen der partij bepaalden het handelen van de massa, maar de partij was voortdurend genoodzaakt haar leuzen aan het handelen van de massa aan te passen en zij moest ontwikkelingen gedogen, die met de partij-opvattingen in strijd waren, werd gekonfronteerd met tendensen die haar verontrustten en die zij voortdurend zocht te keren. Leidde de bolsjewistische partij de maatschappelijke ontwikkeling in Rusland of was het zo, dat zij door de maatschappelijke ontwikkeling werd geleid? Lenin konstateerde dat het laatste het geval was en sprak van een geheimzinnig "iets", dat "de wagen" ergens anders heen stuurde dan de bolsjewiki hem wilden hebben.

Maar waren de tendensen waarvan wij hier spreken en die voor de partij van Lenin verontrustend waren, dan geen *proletarische* tendensen? Dat waren ze inderdaad. Maar de aanwezigheid daarvan vormt alweer geen enkele reden om de Russische revolutie als een proletarische omwenteling te verstaan. Proletarische tendensen treden er in iedere burgerlijke revolutie tevoorschijn. Men denke, voor wat de klassieke Franse omwenteling betreft maar aan het streven van Babeuf. Dergelijke tendensen doen zich voor, omdat een omwenteling inderdaad géén mechanisch proces is - zoals de I.K.S. terecht konstateert - maar door *mensen* wordt gemaakt, gelijk alle geschiedenis. Maar al wordt de geschiedenis en al worden revoluties door mensen gemaakt, dat betekent allermintst dat zij maar raak handelen kunnen. Hun handelen wordt bepaald door de verhoudingen die zij bij hun optreden nu eenmaal aantreffen. Ook waar zij juist bezig zijn die verhoudingen om te wentelen en te veranderen, wordt de aard van die veranderingen niet bepaald door de ideeën die zij in hun hoofd hebben, maar door het geheel der maatschappelijke betrekkingen, *hun* maatschappelijke betrekkingen, die bij wat nauwkeuriger toezien niet zonder invloed blijken te zijn op hun opvattingen en ideeën, die zij niet uit het niets hebben gehaald, maar - ook wanneer zij zich daarvan niet bewust zijn - uit de sociale werkelijkheid.

Maar, zo zal de I.K.S. misschien vragen, waren dan de proletarische tendensen die zich in de Russische revolutie - en in andere burgerlijke revoluties, voegen wij er aan toe - voordeden, dan niet het produkt van een

proletarische *werkelijkheid*? Uiteraard. Ideeën zijn altijd het produkt van een bepaalde werkelijkheid, al valt het soms moeilijk die achter de ideeën te ontdekken. Waar het om gaat is echter dit, dat de proletarische werkelijkheid waaruit in Rusland proletarische opvattingen voortsproten - zoals bijvoorbeeld de opvattingen van de "Arbeidersoppositie" of die van Kroonstad - niet d e Russische werkelijkheid vormde maar slechts een heel gering deel ervan. Dat feit is door het spektakulaire van die proletarische tendensen versluierd, maar een versluierde waarheid blijft niettemin nog altijd waar. Men kon in het Rusland van 1917 wel een bescheiden begin van kapitalistische verhoudingen konstateren, dat wil zeggen van die verhoudingen die de basis vormen van de het kapitalisme kenmerkende klassentegenstellingen, de Russische maatschappij als zodanig werd er in haar *algemeenheid* niet door gekarakteriseerd. Daar ligt de reden, dat de proletarische tendensen zich niet konden doorzetten en werden verstikt. Niet automatisch natuurlijk. Niet op grond van het een of andere mechanische proces, maar door een klassenstrijd, zo goed als het gevecht tussen de troepen van Cavagnac en de Parijse arbeiders een klassegevecht was.

De uitkomst van dat klassegevecht, dat door de arbeiders werd verloren, betekent niet dat de revolutie "ontaarde", zoals de I.K.S. het formuleert. Niet met een "ontaarding" heeft men hier te doen, maar met het *eigenlijke* proces van de revolutie zelf, dat zich - wij herhalen het - niet mechanisch, maar door zulke gevechten heen voltrekt.

Indien de revolutie, zowel de Russische als de revolutie in het algemeen een mechanisch proces zou zijn, dán juist zouden zich in een omwenteling die de overgang betekent van de feodale naar de kapitalistische maatschappij, niet zulke proletarische tendenties voordoen. Dan zou alles precies volgens het boekje en volgens het een of andere starre schema voltrekken. Zó hadden de mensjewieken het zich voorgesteld en eigenlijk, zij het op een andere wijze, ook Lenin. Maar zó gaat het nu eenmaal niet.

Overigens was er, bij veel overeenkomst, tussen bolsjewiki en mensjewiki natuurlijk een levensgroot verschil. Welke voorstellingen de bolsjewiki ook in hun hoofd mochten hebben, in wezen waren hun organisatie-opvattingen en was ook hun jakobijnse filosofie veel méér aan de werkelijke behoeften der burgerlijke Russische revolutie aangepast. Want die Russische revolutie kon, gezien de bijzondere historische verhoudingen die in Rusland heersten, niet anders zijn dan een burgerlijke revolutie, die zonder en zelfs tegen de oude bourgeoisie in moest worden voltrokken. Lenin werd nooit moe daarop te wijzen. Hij had wat dat betreft gelijk en aan dit feit is ook de bijzondere rol te danken die door de Russische arbeidersklasse in deze revolutie werd gespeeld.

Alleen zij, die onvoldoende stil staan bij wat dat betekent - een burgerlijke revolutie zónder en tegen de bourgeoisie - komen ertoe de rol van het Russische proletariaat verkeerd te beoordelen en houden dan vervolgens hun wensvoorstelling voor de werkelijkheid inplaats van zich aan de hand van de werkelijkheid voor dergelijke illusies te vrijwaren.

Dat het kenmerkende van de proletarische revolutie dit zou zijn (in tegenstelling tot wat de burgerlijke revolutie kenmerkt) dat het proletariaat op niets anders steunt "dan op zijn bewustzijn en zijn eenheid", gelijk de I.K.S. beweert, is een gedachte die voortspruit uit een volkomen misvatting van de verhouding tussen handelen en bewustzijn. Het bewustzijn, van welke klasse dan ook, is niet iets dat aan de revolutie of aan de klasseworsteling vooraf gaat. Voor zover er van "bewustzijn" sprake is komt

dat i n e n d o o r de strijd tot stand. Het gaat er niet aan vooraf. En ook de eenheid wordt eerst i n de strijd verwezenlijkt. Het is al evenzeer een misvatting, dat men op zoiets als het bewustzijn zou kunnen *steunen*. Waarop wordt gesteund, dat zijn de verhoudingen, dat is, voor wat het proletariaat betreft, de proletarische situatie. Op die situatie wordt door het proletariaat *zowel* in de proletarische *als* in de burgerlijke revolutie gesteund. Alleen: in de burgerlijke revolutie zijn de verhoudingen en is de proletarische situatie onvoldoende ontwikkeld om tot een proletarische zege te kunnen leiden.

Daar is niets teleurstellends aan. Het is ook niet teleurstellend dat met de hamer van een timmerman het kapitalistisch bouwwerk niet kapot kan worden geslagen. Want dat bouwwerk zal bezwijken onder de mokerslagen van vele duizenden en miljoenen, bij wier gebundelde kracht vergeleken de simpele timmermanshamer een pover werktuig zal schijnen. Wat wél teleurstellend is: het feit dat er nog altijd lieden zijn die vol overtuiging de hamer van de timmerman als de proletarische moker blijven afschilderen. Ofschoon: de teleurstelling daaromtrent verdwijnt wanneer men er zich reenschap van geeft hoe zij tot een dergelijke dwaasheid zijn gekomen. Zij hebben waargenomen dat de timmerman in staat is een pijnlijke doorn in het kapitalistische vlees te jagen; het effect van de mokerslagen kunnen zij zich in het geheel niet voorstellen. Wat er bij hen aan schort is dit, dat hun het *werkelijk* karakter van de proletarische revolutie verborgen is gebleven.

=====

" MENEER DE RECHTER, EEN VAKBONDSLEIDER
MOET TOCH ZEKER EEN NETTE KEREL ZIJN ? "

In juni van dit jaar voelde de heer Arthur Scargill uit Yorkshire, bezoldigd bestuurder van de Britse mijnwerkersvakbond N.U.M. (*National Union of Mineworkers*) zich aan zijn beroep verplicht om gehoor te geven aan een oproep van de Britse vakbeweging. Het gold een oproep om te demonstreren bij de fabriek van het fotobedrijf Grunwick in de Londense voorstad Willesden. Het personeel van die kleine onderneming, althans een deel daarvan, was zo'n tien maanden tevoren in staking gegaan en werd gesteund door een - overigens niet bijzonder militante - vakbond, die de fabrieksdirectie weigerde te erkennen en waarmee zij niet wenste te onderhandelen. Daarmee was de staking bij Grunwick voor de Britse vakbeweging, die looneisen van arbeiders regelmatig aan haar laars pleegt te lappen, een principiële zaak geworden 1)

Voor onze heer Scargill werd het tochtje naar Londen allermint een snoepreisje. Het had voor hem gevolgen die hij allermint had kunnen voorzien. Voor de fabrieksingang ging het nogal rumoerig toe. Er waren, wat

1) Men zie het artikel: "De Grunwick-show" in "Daad en Gedachte" van november j.l.

men in de taal van de vakbeweging "opstootjes" pleegt te noemen en de Londense politie trad daartegen op op de wijze zoals men van de politie kon verwachten. Wie niet onmiddellijk gevolg gaf aan haar bevelen belandde of in het ziekenhuis of in de arrestantenwagens. Het laatste nu overkwam de brave heer Scargill. Hij werd naar een politiebureau gebracht, alwaar hem een proces-verbaal werd uitgereikt. Over niet al te lange tijd zou hij zich voor de rechter moeten verantwoorden wegens "verzet tegen de openbare macht".

Op een dergelijk vergrijp staat gevangenisstraf en de heer Scargill vond dat niet zo'n aantrekkelijk vooruitzicht. Of hij in paniek raakte dan wel van mening was, dat een bezoldigd vakbondsbestuurder niet achter slot en grendel thuishoort, vermeldt de historie niet. Maar een feit is het, dat hij tot een nogal opzienbarende stap besloot. Hij dook onder, om weer boven water te verschijnen in de bolsjewistische Duitse Democratische Republiek en daar politiek asiel te vragen. Hadden de taferelen die zich tot op dat moment rond het Grunwickbedrijf afspeelden het karakter gehad van een komedie, met het optreden van de heer Scargill kregen ze het karakter van een klucht. Dat was te meer het geval toen de held van dit verhaal na zeer korte tijd Oost-Duitsland verliet om naar Engeland terug te keren. Of hij, lid van de Britse C.P., zich in het door zijn Oost-Duitse geestverwanten geregeerde gebied toch niet zó erg veilig voelde als hij zich wellicht had voorgesteld, of niet zó op zijn gemak, is onbekend gebleven. In ieder geval, op 28 september verscheen hij voor een Britse rechter om zich te verantwoorden voor hetgeen hem ten laste was gelegd.

Aan de bepruikte magistraat in toga legde hij uit, dat hij onschuldig was aan datgene wat men hem verweet. Hij was niet naar voren gestapt toen de politie aan de menigte gelastte, achteruit te gaan. Hij was door de een of ander juist op dat moment plotseling in de rug geduwd. Iemand, voegde hij er aan toe, waarvan hij zeker wist, dat die niet tot de leden van zijn bond behoorde.

Na deze verklaring van de verdachte was het woord aan diens advocaat, een zekere mr. John Marriage. Deze hield een pleidooi dat even kort als krachtig was en dat door het Londense dagblad "Evening Standard" van 29 september 1977 bijna letterlijk werd geciteerd.

"Meneer de rechter", zei de verdediger, "we hebben hier niet te doen met een van die politieke geëngageerde en ongedisciplineerde amateuristische jongelui, die er op uit zijn om de wet te overtreden. Mijn cliënt is vakbondsbestuurder van beroep. Er zijn mensen, die het er op aanleggen om gearresteerd te worden en die dan van de gelegenheid dat ze in de verdachtenbank staan gebruik maken om propagandatoespraken te houden. De heer Scargill behoort daar niet toe. Zoals ik al zei, hij is vakbondsbestuurder en een vakbondsbestuurder oefent zijn beroep uit met respect voor en binnen het raam van de wet."

De rechter bleek een magistraat, voor wie het wezen van de vakbeweging géén geheimen had en die derhalve door het pleidooi van de advocaat meteen ten volle overtuigd was. De behandeling van de zaak-Scargill duurde volgens de rechtbankverslaggever van de "Evening Standard" niet langer dan twee minuten. De keurig nette vakbondsbestuurder werd van de tenlastelegging vrijgesproken en kon naar huis.

Anders verging het vijf andere verdachten, die na hem voor dezelfde rechter verschenen omdat zij op de bewuste juni-dag in de straten rond het Grunwickbedrijf zich eveneens niet gestoord zouden hebben aan de aanwijzin-

gen van de politie. Zij zagen zich tot gevangenisstraffen veroordeeld. Maar ja, wat wilt u lezer? Dát waren dan ook geen bezoldigde vakbondsbestuurders. Het waren doodgevone arbeiders.

=====

MAARTEN SCHAKEL OVER ZUID-AFRIKA

Het dagblad "Gooi en Eemlander" van 28 oktober j.l. publiceerde een interview met de anti-revolutionair (thans ook CDA-man) Maarten Schakel, die "met droefheid" kennis had genomen van de laatste maatregelen van het blanke minderheidsbewind in Zuid-Afrika. Schakel vindt, dat er op het continent Afrika al te veel bloed wordt vergoten en er al te veel mensen in de gevangenis zitten. Dat in Zuid-Afrika het bloed van de zwarten wordt vergoten en dat zij het zijn, die in de gevangnissen zitten, dat vertelt de heer Schakel er niet bij. Ook van hem geen woord van protest tegen de vele "zelfmoorden" van zwarten in de Zuidafrikaanse gevangnissen. Een van de laatste slachtoffers was Steve Biko, van wie eerst werd verklaard dat hij aan de gevolgen van een hongerstaking was overleden. Later bleek dat hij aan hersenletsel was bezweken, hersenletsel, dat zo ernstig was dat de pathologen het er niet over eens konden worden hoewel slagen met een *hard voorwerp* hij op zijn hoofd had gehad. Als een beest heeft men hem nog naakt onder een deken over een afstand van *twaaalfhonderd kilometer* in een *land-rover* naar Pretoria vervoerd, alwaar zijn einde kwam. In de hele wereld zijn protesten opgegaan tegen deze brute behandeling en tegen deze moord op een weerloze. Maar de heer Schakel doet er het zwijgen toe. Verwonderlijk is dat niet wanneer men bedenkt dat er hier in Nederland vooral in orthodox-christelijke kringen veel sympathie bestaat voor de "*stamverwante*" blanke Zuidafrikanen. Getuige zijn uitspraken maakt de heer Schakel daarop geen uitzondering.

Het is dan óók niet verwonderlijk, dat hij niet gelooft "... in een radicale overdracht van de macht aan de meerderheid, één man één stem", want "onze westerse recepten passen niet op het Afrikaanse volkslichaam." Hiermee spreekt Schakel duidelijk uit dat hij de overheersing van een zeer grote zwarte meerderheid door een kleine blanke minderheid niet alleen akseptiert, maar ook juist acht. Deze man, die altijd - terecht overigens - de diktatuur in Rusland en andere Costblok-staten veroordeelt, acht het dus juist, dat de grote zwarte meerderheid leeft onder de diktatuur van de blanke minderheidsregering. Nu is Schakel ook een oud-verzetsman. Gezien zijn uitspraken kunnen we zonder meer aannemen, dat zijn verzet tegen de Duitse overheersing hem meer is ingegeven door nationalistische gevoelens, dan door een afkeer van de diktatuur in het algemeen. De heer Schakel is blijkbaar alleen maar tegen diktaturen, die hem onwelgevallig zijn.

Schakel zegt ook: "Een hoofdpunt in de dramatiek is nog dat de vier miljoen blanke Zuidafrikanen niet, zoals de Fransen in Algerije, weg kunnen gaan. Het zijn mensen wier vaderland Zuid-Afrika is..." Het schijnt niet bij hem op te komen, dat het toch eigenlijk veel meer het vaderland van de zwarte bevolking is. Zij immers woonden er al tientalen eeuwen, voor Jan van Riebeeck in 1652 voet aan wal zette op Zuidafrikaanse bodem. En voorts

zouden we Schakel willen vragen of het "Gode welgevallig" is, dat Jan van Riebeeck en zijn nazaten altijd het recht van de sterkste hebben toegepast.

Natuurlijk kun je niet over Zuid-Afrika praten zonder ook Angola en Mozambique aan te halen, de gebieden waarheen Schakel reisde toen deze nog onder de Portugese koloniale overheersing zuchtten. Hij is ervan overtuigd, dat er sinds de onafhankelijkheid van die gebieden daar méér leed heerst onder de bevolking dan daarvoor. "En in Angola", zegt Schakel, "hebben alleen de mensen van de MPLA politieke rechten. En in Mozambique zitten de kampen voller dan vroeger onder de Portugezen."

De Portugese koloniale overheersing was dus eigenlijk nog zo slecht niet. Maar aan overtuigingen van de heer Schakel hebben we weinig. Wij zijn meer gebaat met feiten, maar die onthoudt hij ons. Want hoe wéét hij, dat er in Angola en Mozambique thans méér menselijke leed onder de bevolking is dan onder de Portugezen? Hij is er na het onafhankelijk worden van die gebieden toch niet meer geweest? Of is de wens hier soms de vader der gedachte? Misschien - het is haast niet aan te nemen voor wie weet hoe het onder de Portugezen was - heeft Schakel wel gelijk. Maar moeten we dat zo maar van hem aannemen? Hoeft hij dat dan niet met bewijzen te staven? Losse kreten van Schakel maken echter geen enkele indruk op ons.

Natuurlijk, Schakel is met toestemming van de Portugezen in Angola en Mozambique geweest. Maar denkt hij nu echt, dat de Portugezen hem toen de menselijke ellende van de zwarte bevolking hebben laten zien? Nogal naïef om dat te denken. Bezoekers van nazi-Duitsland kregen ook alleen maar te zien wat dienstig was ter meerdere glorie van het Derde Rijk. Van de concentratiekampen en de gaskamers werden ze verre gehouden.

En hoe hebben we het nu? Vindt Schakel het nu ineens fout, dat er in Angola geen democratie is en dat alleen de mensen van de MPLA er politieke rechten hebben? Passen onze "westerse recepten" nu ineens wél op het "Afrikaanse volkslichaam"? Maar er is méér: Schakel vergeet er bij te vertellen dat de mensen van de UNITA en de FLNA - de twee andere voormalige vrijheidsbewegingen - zich zelf buiten de nieuwe Angolese staat hebben gesteld door nog steeds strijd te leveren tegen die staat, een strijd, die veelal weer oplaait in het zuiden van Angola en waarbij zij dan vaak steun krijgen van Zuidafrikaanse troepen.

En hoe wéét Schakel dat de kampen in Mozambique voller zijn dan onder de Portugezen? Weer die suggestie, dat de Portugese overheersing nog niet zo slecht was. Maar Schakel vraagt zich niet af wat voor mensen er in die kampen zitten. Wij achten het zéér waarschijnlijk, dat het vluchtelingen uit het buurland Rhodesië zijn, waar ook al zo'n fijn onderdrukingsregiem heerst.

Al met al mag Schakel natuurlijk vóór de overheersing van de grote zwarte meerderheid door een kleine blanke minderheid zijn. Wij zullen wel de laatsten zijn om hem dat recht te willen bewtisten, evenmin als wij ons het recht laten ontnemen er tégen te zijn. Tenslotte zal het aan de gang zijnde proces in Zuid-Afrika zich los van Schakel en van ons voltrekken. Maar Schakel moet dan wel open kaart spelen en er ruitelijk voor uitkomen dat hij aan de kant van de apartheidsmensen staat. Het is onoprecht om het blanke minderheidsbewind juist te achten, maar de *noodwendige* uitwassen daarvan af te keuren. Met "droefenis", dat wel.

In Zuid-Afrika kan volgens ons de apartheid en het racisme niet verdwijnen zonder dat óók het blanke minderheidsbewind verdwijnt. De maatregelen van de regering-Vorster zijn dan ook noodzakelijke maatregelen om

met alle mogelijke middelen te proberen het blanke minderheidsbewind te handhaven. En als de heer Schakel zo'n blank minderheidsregiem goedkeurt en juist acht, dan moet hij ook de noodzakelijke maatregelen ter verdediging van dat bewind zonder meer aksepteren. En juist dát doet hij niet. Zegt hij althans niet te doen. Daarom is zijn hele betoog hypocriet, kronkelachtig en onoprecht.

=====

E E N S T A K I N G B I J P H I L I P S I N A T H E N E

Sedert begin november j.l. zijn de arbeiders van de Philips-vestigingen in Athene in een felle strijd gewikkeld met de direktie. Zij eisen een loonsverhoging van 15 tot 40 procent; aanpassing van de gezinstoeslagen - die in Griekenland gedeeltelijk door 't bedrijf worden betaald - ; een betere regeling van de werktijden; toeslagen voor gevaarlijk werk; betaling van de premies voor de sociale verzekering door het bedrijf; verlaging van het arbeidstempo, alsmede een produktiviteitstoeslag.

Geruime tijd geleden reeds zijn deze eisen ter kennis van de direktie gebracht. Dat gebeurde door een delegatie die was samengesteld uit produktiewerkers, vertegenwoordigers van het kantoorpersoneel en enkele chefs.

Philips heeft vier vestigingen in Athene. In de Atheense voorstad Kalithea staat een fabriek waar televisietoestellen en apparatuur voor de telecommunicatie worden gefabriceerd. In de voorstad Tavros bevindt zich een gloeilampenfabriek. In de voorstad Kokinia, nabij de haven Pireus zijn de magazijnen gevestigd en tenslotte is er een kantoorgebouw in het centrum van de Griekse hoofdstad. In totaal werken hier, met inbegrip van het kantoorpersoneel, achthonderd personen. In elk van de vestigingen - fabrieken, magazijn, hoofdkantoor - funktioneert een bedrijfscomité. De delegatie die de eisen ter kennis van de direktie heeft gebracht werd samengesteld uit leden van deze comité's. Sinds dat gebeurde heeft de direktie de zaak op de lange baan geschoven. Daarop heeft de delegatie namens het personeel te kennen gegeven, dat de eisen in elk geval per 1 januari 1978 dienden te worden ingewilligd.

Om de direktie er van te doordringen dat het de arbeiders volle ernst was is er in de eerste dagen van november een staking van 48 uur uitgeroepen. Daarop heeft de direktie gereageerd met de verzekering, dat zij de verlangens van het personeel serieus in overweging zou nemen, op voorwaarde dat het werk terstond zou worden hervat.

De fabriekscomité's hebben zich daartoe wel bereid getoond, maar zij hebben anderzijds gemeend, dat er op de direktie een permanente druk diende te worden uitgeoefend. Daarom is er van dat tijdstip af sprake van werkonderbrekingen. Dagelijks ligt de arbeid gedurende vier uur stil.

De direktie antwoordt hierop de 10e november met een volledige uitsluiting van heel het personeel van de fabriek te Kalithea. Van hun kant roepen de arbeiders daarop bij alle vier de Philips-vestigingen een staking uit. In de twee fabrieken en in het magazijn wordt aan die stakingsoproep volledig gevolg gegeven. Van het kantoorpersoneel legt de helft de arbeid neer.

Omtrent dit konflikt zijn wij geïnformeerd door middel van een brief die ons maandagmorgen 28 november bereikte en die op 23 november werd geschreven en vervolgens per expresse aan ons adres werd verzonden. Op de bewuste datum - 23 november dus - duurde de strijd nog onverminderd voort. De schrijver van de brief deelde ons mee, dat de Philips-arbeiders in Athene vastbesloten waren net zo lang te staken totdat de direktie zich bereid zou tonen aan hun verlangens tegemoet te komen..

Inmiddels was de situatie op 23 november aldus - zo blijkt uit de brief - dat de direktie akkoord ging met een loonsverhoging van 13 procent plus een produktiviteitstoeslag variërend van 4 tot 7 procent voor alle lonen lager dan 20.000 drachmen (f 1200). Wat er met de overige lonen zou geschieden deelde de direktie niet mee. De overige eisen wees zij af. De arbeiders hebben besloten hun aktie voort te zetten.

Alle Philips-vestigingen in Athene zijn assemblagebedrijven. De voor de montage benodigde onderdelen worden hoofdzakelijk uit Nederland aangevoerd en op kleine schaal ook uit Duitsland, België, Italië en Oostenrijk. De Philips-bedrijven in Griekenland richten zich uitsluitend op de Griekse markt. Gezien het aandeel dat Nederland heeft bij de toelevering van onderdelen stellen de stakers in Athene pogingen in het werk om kontakt te krijgen met Nederlandse Philips-arbeiders.

De strijd van de Griekse Philips-arbeiders wordt geheel zelfstandig door hen gevoerd. In een van de stakers-vergaderingen werd de vraag besproken in hoeverre het zin kon hebben hun aktie meer kracht te verlenen door middel van een bedrijfsbezetting. Overigens is de situatie zo, dat er van de zich in het magazijn bevindende produkten niets naar de Griekse afnemers kan worden verzonden.

Volgens inlichtingen die afkomstig zijn van de stakers heersen er bij Philips in Athene enorme loonverschillen, vooral tussen geschoolden en ongeschoolden en tussen de arbeiders en het kantoorpersoneel. Twee vrouwelijke stakers hebben verklaard, dat de onderkruipers op het kantoor in het stadscentrum niet in staat zijn om het werk normaal voortgang te doen vinden. Zij verwachtten dat dientengevolge binnen zeer korte tijd ook de administratieve arbeid geheel zou komen stil te liggen.

Een van de oorzaken van de staking is deze, dat ook in Griekenland de kosten van het levensonderhoud voortdurend stijgen.

=====

DE VAKBEWEGING GEKARAKTERISEERD DOOR
EEN BRITSE CONSERVATIEF

Op 11 oktober j.l. bevatte het Britse dagblad "Evening Standard" het verslag van een rede die Sir Keith Joseph, een der voornaamste politieke en economische adviseurs van de Britse Conservatieve Partij, had gehouden op haar konferentie in Blackpool. In die rede kwam de heer Joseph onder meer te spreken over de vakbeweging, waarop hij een volstrekt andere kijk bleek te hebben dan zijn partijgenoot Heath die in de dagen dat hij minister-president van Groot-Brittannië was, niet moe werd om de vakbonden als

het grote gevaar voor het Britse kapitalisme te doodverven.

Sir Keith zag het anders. "De vakbeweging", zo betoogde hij, "is een onderdeel van het kapitalistische stelsel en de vakbonden zijn ontstaan als zodanig en zij vormen een noodzakelijk iets dat uit een produktiewijze die op het vrije ondernemerschap is gebaseerd niet kan worden weggedacht."

Sir Keith vertelde zijn gehoor ook dat heel wat vakbondsvertegenwoordigers nauw samenwerken met de bedrijfsdirekties en dat heel wat ondernemingen daarbij de produktiviteit van hun bedrijf niet onaanzienlijk hadden zien toenemen.

In een afgelopen herfst verschenen dokument van de Britse Conservatieve partij, een tekst waarvoor dezelfde heer Joseph een belangrijk deel geleverd heeft, staat (volgens een weergave in de "Sunday Times" van 9 oktober j.l.) te lezen, dat de Conservatieven de vakbeweging beschouwen als een instituut, dat van de grootste betekenis moet worden geacht, een instituut waarmee zij voortdurend willen samenwerken op een vertrouwensbasis. "Zoals in het verleden", wordt er aan toegevoegd. Maar daarmee kan natuurlijk niet het jongste verleden, de tijd van premier Heath bedoeld zijn. Er is, sinds hij het veld heeft geruimd, duidelijk iets veranderd bij de Conservatieven. Zij hebben oog gekregen voor een realiteit, die de arbeiders sinds lang ervaren hebben, maar die velen nog maar steeds niet in het gezicht durven te zien.

=====

E E N K L E I N E R E C H T Z E T T I N G

In "Het Parool" van 17 november j.l. heeft de Parool-redakteur Paul van 't Veer, onder het opschrift "Weg met Nijmegen" aandacht besteed aan een kort geleden verschenen boek van de socioloog Bart Tromp, waarvan de inhoud bestaat uit (thans dus gebundelde) artikelen die deze schrijver eerder in diverse bladen zoals onder meer "Vrij Nederland" en de "Haagse Post" heeft gepubliceerd.

Het opschrift "Weg met Nijmegen" heeft hierop betrekking, dat Bart Tromp zich in al zijn pennevruchten nogal scherp keert tegen wat door sommigen "neo-marxisme" wordt genoemd en waarvan Paul van 't Veer konstateert dat het aan de van oorsprong r.k. universiteit te Nijmegen grote bloei beleefde.

Van 't Veer wijst er op, wat Tromp ook doet, dat dit zogenaamde neo-marxisme zich in snel tempo tot maoïsme heeft ontwikkeld. Hij vestigt er ook de aandacht op, dat Tromp "op even gemakkelijke als vernietigende wijze afrekent" met recente neo-marxistische publikaties, "waaronder die van R.C. Kwant en Ger Harmsen in geborneerdheid en kreupele stijl wel de kroon spannen."

Het is niet om deze reden, dat wij aan het bewuste stukje in "Het Parool" een paar regels willen wijden. Hoewel het standpunt dat door Tromp wordt ingenomen niet het onze is, luidt ons oordeel over de stroming waartoe hij zich keert (en waartoe bijvoorbeeld ook de bekende Belgische econoom Mandel moet worden gerekend) bepaald niet gunstiger dan het zijne. Om die reden hebben wij dus bepaald géén behoefte om degenen die zich "neo-

marxisten" noemen tegen Tromp of tegen Van 't Veer in bescherming te nemen. Het gaat ons om iets anders.

Aan het slot van zijn boekbespreking merkt Van 't Veer op, dat Tromp aan het arsenaal van de in 1927 overleden Amerikaanse socioloog Thorstein Veblen menige vondst ontleent, die nog steeds uiterst aktueel is. "Zoals", laat Van 't Veer daarop volgen, "de voor de welvaartsmaatschappij zo belangrijke ontdekking dat schaarste geen materiële zaak is die door grotere produktie van goederen kan worden opgeheven, maar een *relatief* gegeven" (kursivering van ons - D. & G.).

Dat het hier inderdaad om een *relatief* gegeven gaat, onderschrijven wij volledig. Maar wie zou menen dat Thorstein Veblen dat heeft ontdekt vergist zich. Dat armoede en rijkdom, schaarste en overvloed, relatieve zaken zijn werd lang voor Veblen al door anderen uitgesproken. In ons land wist De Bosch Kemper het toen hij in 1860 zijn "Geschiedkundig onderzoek naar de armoede" (1860) publiceerde 1), in Frankrijk was het bekend aan Moreau-Christophe toen hij zijn "Du problème de la misère" (1851) schreef 2), anderen betoogden het in de tweede helft van de vorige eeuw al evenzeer. Maar wie het van alle schrijvers over het onderwerp het scherpste geformuleerd heeft is Karl Marx. Wie Marx' uiteenzettingen vergelijkt met bijvoorbeeld die van een voor "marxist" versleten auteur als Mandel - iets wat de redaktie van het Duitse tijdschrift "Schwarze Protokolle" een aantal jaren geleden op onnavolgbare wijze heeft gedaan - die zal beseffen, dat het zogenaamde neo-marxisme, anders dan de naam suggereert, met Marx niets heeft uit te staan. Vandaar dat wij het begrip zopas tussen aanhalingstekens hebben geplaatst.

-
- 1) A. de Bosch Kemper, "Geschiedkundig onderzoek naar de armoede in ons vaderland", 2e druk 1860, blz. 4/5.
 - 2) Moreau-Christophe, "Du problème de la misère" ("Over het vraagstuk van de ellende", 1851, deel III, blz. 571.
- =====

N O G E V E N O V E R D E M O O R D O P S T E V E B I K O

Steve Biko, de zwarte nationalist waarvan sprake is in het stukje over Maarten Schakel op pagina 9 en 10 van dit nummer is niet alleen naakt onder een deken in een landrover vervoerd over een afstand van 1200 kilometer, maar heeft ook minstens een week aan handen en voeten geboeid naakt in zijn cel gelegen. Volgens de arts Ivor Lang is Biko overleden aan hersenletsel en het uitvallen van de nierfunctie. Deze arts heeft aangedrongen op opneming in een ziekenhuis, doch dit werd door de plaatselijke politiechef geweigerd.

Dat hier van moord sprake is geweest is aan geen twijfel onderhevig. Al was het alleen maar vanwege de weigering van medische hulp aan een zwaar gewonde gevangene. Doch in 't fascistische Zuid-Afrika, met zijn nazipraktijken tegenover de zwarte bevolking, is alles mogelijk. Ook de uitspraak van de rechter-commissaris, "dat niemand verantwoordelijk kan worden gesteld voor de dood van Steve Biko".

=====